

Maí 2020

Ingvar Sigurgeirsson og Anna Magnea Hreinsdóttir

Áfangaskýrsla

Teymiskennsla og skóli án aðgreiningar í grunnskólum Borgarbyggðar

Drög í skoðun

Efnisyfirlit

Drög í skoðun.....	1
Inngangur	3
Staðan innleiðingar í grunnskólunum vorið 2020	6
Teymiskennslan	6
Skóli án aðgreiningar	7
Verkefni sem nýtast fjölbreyttum nemendahópum.....	8
Helstu áskoranir.....	9
Sóknarfæri – áherslur til framtíðar.....	10
Lokaorð.....	12
Tilvísanir	13

Inngangur

Frá árinu 2016 hefur verið unnið markvisst að innleiðingu teymiskennslu í grunnskólum Borgarbyggðar. Hlaut verkefnið nafnið *Saman getum við meira* og hefur Ingvar Sigurgeirsson verið ráðgjafi við verkefnið frá upphafi, heimsótt skólana reglulega, fylgst með kennslu og átt fundi með teymunum. Einnig hefur Ingvar skráð ferilinn með athugunum og reglulegum viðtölum við kennara. Þá hafa kennarar og stjórnendur verið hvattir til að birta greinar um skólastarfið (Elín Matthildur Kristinsdóttir, 2019; Helga Jensína Svavarsdóttir, 2016; Guðrún Steinunn Guðbrandsdóttir og Signý Óskarsdóttir, 2018; Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir, 2017; Ingvar Sigurgeirsson o.fl., 2020; Kristín M. Valgarðsdóttir, 2016). Markmið þróunarverkefnisins var að kennsluhættir teymiskennslu og andi lærdómssamfélags einkenndu störf grunnskólanna í sveitarfélaginu. Gengið var út frá því að til þess að svo gæti orðið þyrftu skólastjórnendur að gera sér grein fyrir hlutverki sínu og útvega þær bjargar, fræðslu og leiðsögn sem á þyrfti að halda. Einnig þyrfti að koma á sameiginlegum skilningi og sýn allra sem starfa í skólunum hvað teymiskennsla felur í sér og hvernig hún tengist því sem kallað hefur verið lærdómssamfélag skóla. Markmiðið var að nýta kosti teymiskennslu til að koma á skóla margbreytileikans með fjölbreyttum kennsluháttum og námsmati sem byggði á samtali kennara, annarra starfsmanna, nemenda og foreldra.

Þessu verkefni hefur verið fram haldið með þeim hætti að auk teymiskennslunnar hefur verið bætt við ákveðinni áherslu á hverju ári. Skólaárið 2017–2018 var athygli beint að fjölbreyttum kennsluháttum þar sem læsi, lesskilningur, stærðfræði- og náttúrufræðilæsi væri í brennidepli. Veturinn 2018–2019 var unnið markvisst að bættum bekkjar- og skólabrag með áherslu á virka samskiptasáttmála sem byggja á virðingu og vináttu. Skólaárið 2019–2020 hefur verið hugað að skóla margbreytileikans, þ.e. hvernig betur væri hægt að koma til móts við fjölbreyttan nemendahóp og stuðla að menntun fyrir alla.

Verkefnið hefur verið varðað námskeiðum og fræðslu fyrir kennara og annað starfsfólk, auk margháttáðrar ráðgjafar og leiðsagnar.

Haustið 2016 var efnt til námskeiðs fyrir starfsfólk skólanna þar sem fjallað var um þróunarverkefni, skilgreiningar á teymiskennslu, innlendar og erlendar rannsóknir, ávinning og annmarka teymiskennslu og um ólíkar leiðir við innleiðingu hennar, sem og um starf og hlutverk í teymum. Þessa umfjöllun önnuðust Ingvar Sigurgeirsson prófessor við Háskóla Íslands og Þórhildur Helga Þorleifsdóttir kennsluráðgjafi.

Í febrúar 2017 var sameiginleg dagskrá þar sem gefnar voru stöðuskýrslur og ýmsar hliðar teymiskennslu ræddar. Að ósk kennara var sérstaklega fjallað um þemanám og teymiskennslu (Lilja M. Jónsdóttir lektor við Háskóla Íslands) og um álitamál og áskoranir í tengslum við teymiskennslu (Þórhildur Helga Þorleifsdóttir, kennsluráðgjafi hjá Kópavogsbæ). Þá fjallaði Ingvar um kennsluhætti og teymiskennslu með hliðsjón af heimsóknum sínum í skólana.

Mat kennara og stjórnenda var að vel hefði miðað fyrsta árið, sjá nánar í skýrslunni *Saman getum við meira: Innleiðing teymiskennslu í grunnskólunum í Borgarbyggð 2016–2017* (Ingvar Sigurgeirsson, Anna Magnea Hreinsdóttir, Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir og Ragnhildur Kristín Einarsdóttir (2017)).¹

Verkefninu var haldið áfram skólaárið 2017–2018, með styrk úr Sprotasjóði, og var þá bætt við áherslu á fjölbreytta kennsluhætti sem beindust að því að efla læsi og lesskilning, sem og að bæta

---

¹ Sjá á þessari slóð: https://skolastofan.is/wp-content/uploads/2018/06/Borgarbyggd_lokaskýrsla_6_6_2017.pdf

árangur í stærðfræði og náttúrufræði á öllum aldurstigum og námsgreinum. Markmiði verkefnisins var svo lýst:

Markmið verkefnisins var að halda áfram að byggja upp lærdómssamfélag í grunnskólum Borgarbyggðar, efla samtál kennara og bæta þekkingu þeirra á fjölbreyttum kennsluaðferðum til að efla les-, stærðfræði- og náttúrufræðiskilning á öllum aldurstigum. Einnig að gefa kennurum vettvang og tíma til að tala við samkennara og deila með sér aðferðum til að fylgjast vel með framförum hvers nemanda og vera vakandi fyrir því þegar nemandi þarf á auknum stuðningi að halda. (Ingvar Sigurgeirsson og Anna Magnea Hreinsdóttir, 2018).

Verkefninu var fylgt úr hlaði með tveggja daga námskeiði í ágúst 2017. Fluttir voru fyrirlestrar um leiðir til að efla læsi og lesskilning (Ragnar Þór Pétursson, kennari í Norðlingaskóla), niðurstöður PISA (Ingvar Sigurgeirsson) og starfendarannsóknir (Hafþór Guðjónsson, dósent við Háskóla Íslands). Í framhaldi af því var boðið upp á nokkur stutt námskeið um leiðir til að efla læsi, snjalltækni og læsi, tengsl hreyfingar og námsárangurs, stærðfræðilæsi, markmið og leiðir í náttúrufræðikennslu og skapandi kennsluhætti á unglingsstigi.²

Ráðgjafi verkefnisins heimsótti allar starfsstöðvar skólana á útmánuðum 2018, fylgdist með kennslu og átti fundi með öllum teyllum. Þá fundaði hann með skólastjórnendum og gerði þeim grein fyrir niðurstöðum. Í báðum skólunum höfðu verið stigin stór skref í átt að eflingu teymiskennslu:

Áhersla hefur verið lögð á að kennarar sjálfir tækju ákvörðun um þátttöku í teyllum, en engu að síður hefur náðst sá árangur að öll bóknámskennsla í Grunnskóla Borgarfjarðar er framkvæmd af kennurum í teyllum og í Grunnskólanum í Borgarnesi heyrir nú til undantekninga að kennarar vinni einir. Í öllum tilvikum er það mat kennaranna að teymiskennslan hafi skilað verulegum ávinningi, eftir þá í starfi og styrkt kennsluna (Ingvar Sigurgeirsson og Anna Magnea Hreinsdóttir, 2018).

Lestrarstefnu Borgarbyggðar³ var fylgt eftir og í báðum skólunum var verulega bætt við lestrarþjálfun nemenda, lestrartímum fjölgað og aukin áhersla á frjálsan lestur sem og kröfur um heimalestur. Einnig má nefna hraðlestrarnámskeið. Þá var leitast við að auðga stærðfræðikennsluna eftir ýmsum leiðum, m.a. þemaverkefnum og útikennslu. Nokkuð mismunandi var á hinn bóginn eftir teyllum hversu stór skref voru stigin til að efla læsi í náttúrugreinum. Sjá nánar í skýrslu til Sprotasjóðs (Ingvar Sigurgeirsson og Anna Magnea Hreinsdóttir, 2018).⁴

Á þriðja ári verkefnisins veturinn 2018–2019 var, auk áframhaldandi innleiðingar teymiskennslunnar, unnið að því að bæta bekkjar- og skólabrag. Verkefnið naut styrks úr Endurmenntunarsjóði. Boðið var upp á ýmsa fræðslu og umræður um leiðir til að móta betri bekkjar- og skólabrag. Stefnt var að því að nýta starfsdaga, foreldrafundi og kennarafundi í umræður og fræðslu sem og að nýta ákveðnar kennslustundir í öllum bekkjum í fræðslu, umræður og mótun bekkjarsáttmála um samskipti. Að auki var lögð áhersla á að starfshættir teymisvinnu kennara og samvinnunáms nemenda ríktu í skólunum. Til að fylgja þessari áherslu eftir var efnt til dagskrár í ágúst 2018 þar sem Vanda Sigurgeirsdóttir, lektor við Háskóla Íslands, fjallaði um hvernig kennarar geta notað hópefli og samvinnuleiki til að efla bekkjaranda og skólabrag. Einnig var efnt til þriggja stuttra námskeiða: Ása Helga Ragnarsdóttir, leikari og aðjúntk við Háskóla Íslands fjallaði um leiki og leiklist til að efla bekkjarbrag. Lilja M. Jónsdóttir lektor við HÍ bauð námskeið um hvernig efla má bekkjarbrag á mið- og

² Dagskrá er að finna á þessari slóð: <https://skolastofan.is/saman-getum-vid-meira-dagskra-10-11-agust-2017/>

³ Sjá hér: https://skolastofan.is/wp-content/uploads/2018/06/Borgarbyggd_lokaskyrsla_6_6_2017.pdf

⁴ Sjá hér: <https://skolastofan.is/wp-content/uploads/2018/08/Sk%C3%BDrsla-til-Sprotasj%C3%B3%C3%B0s-2018.pdf>

Drög í skoðun

unglingastigi með lýðræðislegum kennsluháttum og fleiri leiðum og Kristín Lilliendahl, aðjúnkt við HÍ og ráðgjafi hjá Erindi, leiðbeindi um stuðning við nemendur í vanda og samskipti við foreldra.

Ráðgjafi heimsótti skólana tvisvar á skólaárinu, í október 2018 og apríl 2019, fylgdist með kennslu og átti fundi með teymunum. Vorið 2019 var efnt til starfsmannafunda í báðum skólunum þar sem leitað var mats starfsmanna á því hvernig innleiðing teymiskennslunnar hefði gengið, hvað mætti betur fara og hvaða stuðning þyrfti á næsta skólaári til að markmið verkefnisins næðust. Hliðstæður fundur fór fram innan skólaþjónustunnar. Umræðan fór fram í hópum og var við hana byggt á svokallaðri veggjakrotsaðferð⁵ og eftirfarandi spurningar lagðar til grundvallar:

- Hvað hefur gengið vel í innleiðingu á teymiskennslu?
- Erum við að ná markmiðum okkar varðandi fjölbreytta kennsluhætti?
- Hvað hefur tekist vel við að stuðla að betri bekkjarbrag?

Auk þess voru undirspurningar um hvað mætti betur fara og hvaða stuðning þyrfti á næsta skólaári til að ná enn betri árangri. Jafnframt var spurt hvað leggja ætti áherslu á næsta skólaári þegar stefnt yrði að enn meiri athygli á skóla fyrir alla.

Mat kennara og stjórnenda var að mannauður skólanna nýttist betur eftir innleiðingu teymiskennslunnar og eins að hún hefði góð áhrif á samskipti og bekkjarbrag. Þá kom skýrt fram að þar sem möguleikar hefðu verið á aðild þroskaþjálfara að teymum hefði það styrkt þau. Sjá nánar um niðurstöður þessara funda í skýrslunni *Innleiðing teymiskennslu: Samtal við kennara* (Anna Magnea Hreinsdóttir og Ingvar Sigurgeirsson, 2019).⁶

Vorið 2019 fékk Borgarbyggð styrki úr Sprotasjóði og Endurmenntunarsjóði til að halda innleiðingu teymiskennslu áfram auk þess að vinna skipulega að því að gera kennurum betur kleift að koma enn betur til móts við fjölbreyttan nemendahóp. Í umsókn til Sprotasjóðs var þessu lýst með þessum orðum:

Skólastjórnendur, kennarar og annað starfsfólk skóla þarf að sameinast um hvernig best sé að sinna fjölbreyttum þörfum barna og ungmenna með fjölbreyttum kennsluháttum og sveigjanlegu námsumhverfi með það fyrir augum að hvert barn taki framförum. Markmið verkefnisins er að skólar og frístundastarf í Borgarbyggð komi til móts við náms- og félagslegar þarfir hvers og eins með manngildi, lýðræði og félagslegt réttlæti að leiðarljósi og gengið verður út frá því að allir fái jöfn eða jafngild tækifæri til náms og frístunda. (Anna Magnea Hreinsdóttir, 2019).

Verkefnið, sem hefur vinnuheitið *Að tilheyra, taka þátt og læra*, náði til allra skólanna í Borgarbyggð, bæði leik- og grunnskóla, sem og íþrótt- og frístundastarfs. Það sem sneri að grunnskólunum felst í því að styðja við þróun skólastarfs fyrir alla nemendur í Borgarbyggð og að byggja upp þekkingu innan skólanna á skapandi og sveigjanlegu námsumhverfi sem hentar fjölbreyttum nemendahópi. Skoðað var hvaða leiðir er heppilegast að fara til að mæta þörfum margbreytilegs nemendahóps. Allt stuðningskerfi skóla þarf að standa við bakið á kennurum, efla samstarf þeirra og lærdómssamfélag í skólum og milli skóla, þar sem rætt er um fjölbreyttar þarfir barna og hvernig þeim skuli mætt frá degi til dags. Náms er í eðli sínu félagslegt og læra börn í samneyti við önnur börn og fullorðna. Talið er að teymisvinna þar sem kennarar vinna saman með hóp barna sé vænlegri til árangurs en að einn kennari kenni hópi barna. Einnig hefur skólabragur veruleg áhrif á þau viðhorf sem ríkja innan skólans

⁵ Sjá hér: <http://skolastofan.is/veggjakrotsadferdir/>

⁶ Sjá hér: https://skolastofan.is/wp-content/uploads/2020/05/Samtal-við-kennara-i-april-2019_loka.pdf

Drög í skoðun

um fjölmenningu og margbreytileika. Verkefnið byggir á þeirri þróunarvinnu sem átt hefur sér stað í skólunum.

Kennarar skólanna lýstu áhuga á því að fá að sækja námskeiðið Verkfærakistan á vegum KVAN, en það er hagnýtt námskeið fyrir kennara og annað fagfólk til að vinna með hópa og einstaklinga í samskipta- og félagslegum vanda. Þessi námskeið eru mjög yfirgripsmikil og mjög hagnýt þar sem bæði fá kennarar mikið af verkefnum og tækjum í hendurnar ásamt því að leiðbeinandi aðstoðar við að vinna að raunverulegum málum sem verið er að kljást við í skólunum. Markmið þess er að veita kennurum og öðru fagfólki verkfæri til að takast á við einstaklinga sem eiga í félagslegum vanda annars vegar og hópa sem glíma við samskiptavanda hins vegar. Tvö námskeið voru haldin, annað haustið 2019 og hitt vorið 2020 og sóttu um sextíu kennarar námskeiðin. Inn á milli prófuðu þátttakendur aðferðirnar í sínum hópi og fengu stuðning og handleiðslu í næsta tíma á eftir. Létu kennararnir vel af námskeiðunum og töldu verkfærin gagnast þeim vel í glímunni við að kenna fjölbreyttum nemendahópi í skóla fyrir alla.

Nemendur með erlendan bakgrunn eru um 8–22% af nemendum skóla og þar sem fjöldinn er mestur var leitað til *Miðju máls og læsis um ráðgjöf* til að koma betur til móts við þá. Einnig var leitað ráðgjafar atferlisfræðings. Þá var leitað liðsinnis atferlisfræðings sem starfar við Greiningarstöð Ríkisins um ráðgjöf vegna nemenda á einhverfurófi og nemenda með erfiða hegðun. Kom hann reglulega, einu sinni í viku og vann með kennurum og foreldrum að skipulagi námsumhverfis og námsefnis. Reyndist sú ráðgjöf vel í þeim málum og er reynsla skólastjórnenda og kennara sú að gott sé að geta haft aðgang að ólíkum ráðgjöfum vegna ólíkra nemenda (sjá síðar).

Að auki hefur Þjónustu- og þekkingarmiðstöð komið að nemendum með sjónskerðingu og hefur sú þjónusta verið afar góð.

Þá hefur Ingvar Sigurgeirsson heimsótt skólana reglulega og rætt við stjórnendur og kennarateymi.

Staða innleiðingar í grunnskólunum vorið 2020

Ráðgjafi heimsótti Grunnskóla Borgarfjarðar í nóvember 2019 og Grunnskólann í Borgarnesi í mars og maí 2020 (þrjá daga í hvorum skóla) og átti fundi með teymunum. Ákveðið var að stjórnendur yrðu viðstaddir viðtölin, deildarstjórar í Grunnskóla Borgarfjarðar og skólastjóri og aðstoðarskólastjóri í Grunnskólanum í Borgarnesi. Rætt var við kennara eftir aldursstigum og voru viðtölin alls tíu. Einnig var fundað með skólastjórnendum sérstaklega. Umræðan snerist einkum um tvennt: Annars vegar þróun teymiskennslunnar í skólunum og hins vegar um það hvernig viðmælendum fannst þeim vera að takast að koma til móts við fjölbreyttan nemendahóp (sbr. menntun fyrir alla). Spurt var um stöðuna, hvað væri að ganga vel, hverjar helstu áskoranir væru, hvaða bjargir vantaði og um hugmyndir og óskir.

Áður en viðtölin fóru fram var fylgst með kennslu í nokkrar kennslustundir hjá hverju teymi og rætt óformlega við nemendur, stjórnendur og starfslíð.

Hér verður gerð grein fyrir helstu niðurstöðum.

Teymiskennslan

Allt bendir til þess að teymiskennsla hafi náð að festa rætur í báðum skólunum, m.ö.o. að skólarnir séu orðnir teymiskennsluskólar. Kennarar á öllum stigum voru sammála um þetta, sem og að kostir teymiskennslunnar, væru mun fleiri en gallar eða hindranir. Hér eru dæmi um sjónarmið:

Mér finnst þetta ganga fínt. Reynir svolítið á. Það koma alveg í ljós svona styrkleikar og veikleikar. Það skiptir öllu máli að geta talað almennilega saman. Svo finnst mér líka svolítið gott að geta leyft nemendum pínulítið að velja af því að nemendum líkar ekkert endilega við

Drög í skoðun

alla, ekkert frekar en að okkur líkar við alla. Mér finnst það ákveðinn kostur. Og gott að vera með ólíkar aðferðir.

Mér finnst eiginlega allt jákvætt við teymiskennslu. Auðvitað skiptir máli með samstarfsaðila, en við erum eiginlega eins og einn og vegum hvert annað upp. Það er miklu skemmtilegra fyrir okkur í vinnunni af því maður er alltaf með samstarfsaðila og við erum í þessu saman og betur sjá augu en auga ...

Nokkur dæmi voru um bakslag, t.d. vegna þess að erfitt hafi verið að hafa tiltekna nemendahópa saman (samskipta- og hegðunarvandráði) eða vegna þess að kennari í teyminu var í skertri stöðu, sem gerði samstarfið örðugra.

Í viðræðum við teymin kom skýrt fram mikilvægi þess að teymi sem ná vel saman séu ekki leyst upp strax, heldur fái einhvern tíma til að „þroskast“: *Þetta er alltaf að verða betra og betra, það svona sjóast hvernig við gerum þetta. – Það tekur ár að stilla sig saman.* Þá varðar miklu að vel takist til við skipan í teymi og að þau séu skipuð kennurum eða öðru fagfólki sem ber virðingu hvert fyrir öðru.

Áhugavert er að nokkrum tilvikum höfðu kennarar ákveðið að taka foreldraviðtöl saman og hafði það að mati kennara mjög marga kosti. Þetta hafði jafnvel verið gert í fjölmönnum nemendahópum. Bent var á að þetta væri sérstaklega mikilvægt þegar teymi væri að taka við nýjum hópi og eins þegar um erfið mál væri að ræða, t.d. náms- eða samskiptavandamál. Á Kleppjárnsreykjum hafa verið gerðar tilraunir með nemendastýrð foreldraviðtöl og er mat kennara að þau hafi gefist mjög vel.

Nefnt var að auðveldara væri að kenna fjölbreyttum nemendahópi eftir að teymiskennslan var innleidd.

Athygli vekur hve vel gengur með teymiskennslu í aldursblönduðum hópum. Þetta kemur sérstaklega vel fram í deildunum á Kleppjárnsreykjum og Varmalandi, t.d. á mið og unglingsstigi. Viðhorf kennaranna undirstrika þetta:

Mér finnst það ekki virka [að skipta hópum eftir aldri]. Ef þú ætlar að ná upp einhverjum bekkjarbrag ... verður þú bara að hafa þau í einni heild. Þannig að þau finni að þau eru félagar. Ef maður skiptir þeim eftir árgöngum missir maður þennan bekkjaranda ... þau hjálpast að.

Þegar fylgst var með kennslu var til þess tekið hve bragur var góður í báðum skólunum og nemendur vinnusamir. Sérstaklega var ánægjulegt að sjá hve viðfangsefni nemenda voru fjölbreytt.

Ástæða er til að nefna byrjun skóladagsins í Grunnskólanum í Borgarnesi, en þá geta nemendur komið í skólann, fengið morgunverð eða farið í skólstofur og lesið eða unnið við önnur hljóðlát verkefni. Þetta stuðlar áreiðanlega að jákvæðum skólabrag. Einnig vakti vinabekkjaverkefni athygli.

Skóli án aðgreiningar

Almennt virðist mega segja að kennarar telji að vel gangi að koma til móts við fjölbreyttan nemendahóp, þó áhyggjuefni séu vissulega mörg:

Okkar bekkur er fjölmennur, við erum með xx nemendur og getubilið gígantískt svo ég hef ótrúlega oft komið heim eftir vinnudag og finnst ég hafi ekki hafa staðið mig í vinnunni. Við erum tvö ... og vandamálin eru ótrúlega mörg og þau eru ótrúlega ólík, svo stundum kemur maður bara heim og shit, ég var ekki að standa mig nógu vel.

Ýmis dæmi voru nefnd um að teymiskennslan auðveldaði kennurum að koma til móts við nemendahópinn, dæmi: *Ég finn mun núna af því að þetta er erfiður hópur samskiptalega séð ... að núna er að við erum saman í þessu. Við erum alltaf að ræða hlutina saman.*

Drög í skoðun

Sé litið til mönnunar verður ekki annað séð en að hún sé vel viðunandi: *Erum í góðum málum miðað við aðra skóla.*

Ánægja er með framlag þroskaþjálfara:

Ég vil bara segja að mér fannst æðislegt þegar þroskaþjálfarnir komu hérna inn í 1. og 2. bekk og fóru að fylgja hópunum, það gerði rosalega mikið. Þetta er eitt af því sem þarf að skoða alveg rosalega vel. – Í hinum fullkomna heimi væri þroskaþjálfari í hverjum skóla.

Á hinn bóginn komu fram nokkrar efasemdir í öðrum skólanum um skipulag þeirrar þjónustu sem stuðningsfulltrúar veita en einhverjir þeirra eru ekki að nýtast sem skyldi: *Ég held að við þurfum að fá meira af fagfólki og minna af ómenntuðum stuðningsfulltrúum. Þetta er ekki að ganga, ákveðin menning ... sjálfstaka á pásam og frímínútum.*

Nefnd voru dæmi um að ráðgjöf atferlisfræðings hefði nýst mjög vel: *Gerði rosalega mikið ... hjálpaði okkur til að vinna með nemanda ... og hjálpaði fleirum.*

Loks er að nefna velferðarkennsluna í Grunnskólanum í Borgarnesi, sem hefur bæði forvarnar- og meðferðargildi.

Verkefni sem nýtast fjölbreyttum nemendahópum

Kennarar voru beðnir um að nefna dæmi um verkefni sem höfðað hefðu til margra nemenda; þar sem flestir eða allir hefðu notið sín. Hér eru nokkur dæmi:

- Vísindavika, þar sem nemendur réðu ferðinni (yngsta stig, GBf).⁷
- Stöðvavinna, þar sem nemendur velja í hvaða röð þau eru að vinna verkefni sín og merkja svo við þegar þau eru búin að klára og sýna kennaranum (yngsta stig, GBf).
- Þema- og söguaðferðarverkefni (Ævintýralandið) (yngsta stig, GBf).
- Samfélagsfræðiverkefni í 3.–5. bekk (GBf) um Ísland þar sem nemendur bjuggu til kynningarbækling um áhugaverða staði og trúarbragðafræði hjá sama hópi þar sem nemendur unnu í hópum og fékk hver hópur ákveðna trú til að læra um og búa til kynningu fyrir hina nemendurna.
- Byrjendalæsi: *Mörg byrjendalæsisverkefni ... auðvelt að laga þau að krökkunum ... létta og teygja inn á áhugasvið* (yngsta stig, GBn).
- Læsisfimman (yngsta stig, GBn).
- Vinna með nýjar stærðfræðibækur (yngsta stig, GBn).
- Verkefni um himingeiminn (yngsta stig í GBn).
- Vinnustundir (báðir skólarnir).⁸
- Heimasíðuverkefni sem nemendur skiluðu í Seesaw (yngsta stig og miðstig, GBf)
- Tilraunir í efnafræði (miðstig og unglingsstig, GBf).
- Náttúrufræðiverkefni þar sem verkefnum var skipt í skyldu- og valverkefni (unglingsstig, GBf)
- Þemaverkefni tengd umhverfismálum þar sem byggt var á sjónvarpsþáttunum um Chernobyl (unglingsstig, GBf)⁹ og fleiri verkefni á þemadögum (þvert á aldurshópa, GBf).
- Verkefni tengd Laxdælu, unnið með leiklist og myndupptökur (unglingsstig, GBf)
- Draumalandið, samþætt verkefni (unglingsstig, GBn).¹⁰

⁷ Sjá um þetta verkefni hér: <https://skolastofan.is/visindavika-a-hvanneyri/>

⁸ Athyglisvert er að vinnustundir ganga vel á í Grunnskóla Borgarfjarðar og á miðstigi í Grunnskólanum í Borgarnesi og eru vel liðnar af nemendum þar – en hafa ekki gengið á unglingsstiginu.

⁹ Sjá um þetta verkefni hér: https://skolastofan.is/verkefni_um_kjarnorkuvana/

¹⁰ Sjá um þetta verkefni hér: <https://xn--sklarir-qxa4gza7j.is/2020/04/20/draumalandid/>

Drög í skoðun

- Prautalausnaverkefni, t.d. Geimskipið (verkefni í 10. bekk GBn).
- Rökræðukeppni, þar sem einnig var byggt á jafningamati (verkefni í 10. bekk, GBn).
- Verkefni tengd fjármálalæsi (unglingastig, GBn).
- Verkefni tengd kostnaði við jólahald (unglingastig, GBn).
- Rúmfræðiverkefni: Askjan mín (unglingastig, GBn).

Í báðum skólunum er það mat starfsfólks að ráðgjöf og fræðsla frá KVAN (Verkærakistan) hafi í heild gefið góða raun (*Finnst þetta ... opna beint inn í okkar hóp ... gott að gerð er krafa um að unnin séu verkefni milli þess að við förum á námskeiðið*).

Einnig er vert að halda til haga því sjónarmiði kennara í Grunnskóla Borgarfjarðar að samkennsla aldurshópa auðveldi þeim að koma til móts við ólíka nemendur, bæði þá sem eiga auðvelt með bóknám sem og nemendur með námserfiðleika. Einmitt vegna aldursblöndunarinnar sé auðvelt fyrir nemendur að glíma við námsefni óháð aldri. Þetta viðhorf kom meðal annars skýrt fram í samræðum við kennara á unglingsstigi á Varmalandi.

Sérstaklega skal geta þess að líta má svo á að hefðbundin sérkennsla hafi verið aflögð á Varmalandi. Þess í stað hefur almennum kennurum verið fjölgað og með því um leið lagður ákveðinn grunnur að teymiskennslu. Þetta var talið hafa gefið góða raun en nokkrir kennarar söknuðu þess þó að hafa ekki aðgang að sérfræðiráðgjöf í heimabyggð (*Erfitt að hafa ekki ráðgjafa sem leiðbeinir okkur á gólfinu*).

Eftirtektarvert er hve vel hefur tekist við að koma til móts við nemanda með mikla sjón- og heyrnarskerðingu. Þar hefur nýst vel ráðgjöf frá Þjónustu- og þekkingarmiðstöðinni.

Helstu áskoranir

Í báðum skólunum hafa kennarar áhyggjur af nemendum með annað móðurmál en íslensku: *Þú ert ... með heimili hérna þar sem móðirin er erlend og faðirinn íslenskur og það er töluð mjög einföld íslenska ... þau hafa sagt mér sjálf ... að færnin er afskaplega lítil ...*

Sérstakar áhyggjur eru vegna nemenda af erlendum uppruna sem fæddir eru hér á landi: *Áhyggjurnar hjá mér eða okkur eru tvítyngdu börnin sem við vorum að tala um áðan ... sem eru fædd hérna og ná ekki tökum á neinu og svo er kannski sanningin heima heldur ekki.*

Líklega er þetta sá þáttur í starfi kennaranna sem reynist hvað mest krefjandi. Á einni starfsstöð Grunnskóla Borgarfjarðar hafði ráðgjafar *Miðju máls og læsis* verið leitað og var ánægja með hana.

Margir kennarar hafa áhyggjur af nemendum sem standa námslega illa: *Börnin, sem við erum að bregðast eru börnin sem eiga námslega erfitt. Mér finnst margir dagar líða ... þau eru týnd í kennslustofunni og við erum ekki búin að sinna þeim nægilega vel.*

Einnig þetta sjónarmið: *Nemendurnir ... geta verið hljóðir og gert ekki neitt heilu tímana. Mér finnst alltaf erfitt að passa það.*

Eins þetta: *Þú ert með hópa sem gætu verið bekk ofar og hópa sem gætu verið tveim bekkjum neðar, jafnvel neðar. – Þyrftum að vera með svuntu með 37 vösum ...*

Þá vefst fyrir mörgum kennurum þegar samvinna næst ekki við heimilin eða bakland þeirra er veikt:

Ég hef mestar áhyggjur af börnum sem geta ... já, ættu að geta, en út af fjarvist og annað þá eru þau að vinna hægt og komast ekki yfir efnið ... eru á eftir ... mæting er léleg ... ekkert unnið heima og þegar þau mæta þá eru þau þínu týnd og maður er að reyna að leggja eitthvað inn sem maður heldur að þau þekki til að þau geti haldið áfram ... þetta er það sem við erum að

Drög í skoðun

glíma við í dag ... maður veit ekki hvað er í gangi. – Það sem er að há svo gríðarlega er hve mætingin er léleg ... þau eru að mæta svo illa.

Loks má nefna vandkvæði vegna óraunhæfra væntinga foreldra.

Í báðum skólunum nefndu kennarar áhyggjur af því að takast ekki að mæta nemendum sem hafa lítinn eða engan áhuga:

Erfiðast þessi sem vilja ekkert ... gera eða læra ... er búinn að prufa allt ... lendir alls staðar í þroti. – Það sem gengur verst eru þessir strákar sem eru mjög uppteknir af því að hafa ekki áhuga á neinu og rekast illa í svona stórum hóp. – Að kenna nemendum sem ráða ekki við aðalefnið, en neita að fást við annað efni. – ... þessir nemendur sem ráða ekki við námsefni árgangsins en neita að fara í annað efni og eru bara lost algerlega og fá endalaust D, D, D af því þau ráða ekki við þetta.

Hverju hefur þú áhuga á? Engu ... hafa bara áhuga á engu. Hérna er spil? Mér finnst leiðinlegt að spila ... Hvert langar þig að ferðast? Finndu land sem þig langar að fræðast meira um. Mér finnst ekkert gaman að ferðast til útlanda ... Hvernig er ekki hægt að hafa áhuga á ekki neinu ... þetta er svo ótrúlega erfitt þegar áhugahvötin er engin.

Margir kennarar nefna að betur þyrfti að huga að námsþörfum getumikilla nemenda:

Svo eru það bráðgeru krakkarnir ... þau sitja alltaf á hakanum ... maður hefur ekki nægan tíma til að undirbúa fyrir þau ... þetta eru nemendur sem gætu tekist á við krefjandi verkefni ... þetta er hópur sem gleymist ... hvort sem það er vegna þess að við viljum ekki hleypa þeim of langt ... eða ég veit það ekki ...

Í umræðum um að koma til móts við bráðger börn var bent á að tvær hliðar væru á að bjóða þeim að taka framhaldsskólaáfanga:

Þau fóru áður dálítið í framhaldsskólaáfanga, en þá vantaði okkur oft foringja í hópinn. Það vantaði þennan forystusauð sem dreif þau áfram. – Ókostur að fara inn í kerfið á undan ... þau detta á milli og lenda í eilífum árekstrum ...

Loks má nefna eftirfarandi áhyggjur:

- Vaxandi vandi tengdur skólaforðun.
- Nemendur eru að fá sérkennslu of seint: Það er þessi sérkennsla ... stundum er maður ekkert að fá það fyrr en korter í júl ...

Sóknarfæri – áherslur til framtíðar

Kennarar voru beðnir um að tilgreina helstu sóknarfæri, áherslur og forgangsverkefni:

- Hugsa þarf að því hvernig nýta má sérkennslu og annan stuðning betur. Áríðandi er að stoðþjónustuaðilar séu í hlutverki í þeim teymum þar sem þeir veita aðstoð, þ.e. að þeir séu í teymunum, en komi ekki í kennslustundir í aukahlutverki eða óljósu hlutverki. Þeir þurfa að undirbúa kennsluna með umsjónarkennurunum og fagkennurunum:

Mér finnst líka við vera að nýta sérkennarana okkar illa ... af því við erum með flotta sérkennara inni hjá okkur í marga tíma inni hjá okkur, en við höfum ekki náð að virkja þá ... Þurfum að gera það miklu betur en við höfum gert.

Drög í skoðun

- Endurskoða þarf ráðningar stuðningsfulltrúa og ráða oftast kennara, annað fagfólk eða kennaranema, t.d. í starfsnámi, í stað þeirra.
- Ekki þarf að velkjast í vafa um að hvað húsnæði varðar er besti kosturinn að hafa samliggjandi skólastofur, helst þannig að auðvelt sé að opna á milli þeirra. Um þetta má sjá skýr dæmi í báðum skólunum.
- Að mati margra er áriðandi að leita allra leiða til að koma betur til móts við bráðgera nemendur.
- Mörg sóknarfæri liggja í aukinni samkenslu árganga í Grunnskólanum í Borgarnesi, sem og í aukinni samvinnu milli árganga. Á miðstiginu var einkum rætt um möguleika varðandi tungumálakennsluna, þ.e. að skipuleggja hana saman fyrir allan miðstíghópinn og eins að setja upp stöðvavinnu (val, valsvæðavinnu, hringekjur).
- Nefndir voru möguleikar á að þróa í auknum mæli lausnaleytnám og verkefnamiðað nám, t.d. þvert á árganga, sem og samþættingu, m.a. með því að skipuleggja heildstæð verkefni. Sérstaklega var bent á sóknarfæri tengd því að leyfa frjáls skil:

... það voru svona algerlega frjáls verkefnaskil og það voru svo margir sem komu manni á óvart þegar maður sleppir tókunum og treystir. Það voru fjórar sem bjuggu til spil um landið sem þær voru með, bara ótrúlega flott spil. Þetta er eitthvað sem ég sjálf hefði ekki endilega hugmyndaflug í ... um leið og maður áttar sig á að þau hugsa hlutina allt öðruvísi og þau hafa áhuga á allt öðrum hlutum en við ... þetta var virkilega skemmtilegt og þau komu ótrúlega á óvart. ... gerðu stuttmyndir og kynningar og þetta var bara æði ... Það voru viðtöl ... mjög gaman.

Einnig var bent á sóknarfæri tengd því að vinna í auknum mæli með hliðsjón af hæfniviðmiðum.

- Forgangsverkefni er að ná enn betur til foreldra. Í Grunnskólanum í Borgarnesi kom fram hugmynd um stutt netnámskeið eða örfyrirlestra fyrir foreldra (t.d. um kvíða). Bent var á mikilvægi þess að ná til foreldra tvítýngdu barnanna: *Mentor er ekki að nýtast fyrir þessa foreldra. Þeir eru hvorki að skoða námsmat, né neitt annað.*
- Bent er á að huga betur að námsumhverfinu. Bækur mega t.d. vera meira áberandi í skólastofum. Sömu leiðis virðist mega huga að uppröðun. Sóknarfæri eru í því að leyfa nemendum að vera með í ráðum um skipulag og umhverfi í skólastofum. Í Grunnskóla Borgarfjarðar má víða nýta sum rými (einnig svæði á göngum) betur í þágu náms og kennslu, t.d. setja upp leskróka, vinnustöðvar, sófa og hópinnuborð.
- Fram kom að kennarar óskuðu eftir ráðgjöf frá sérkennara, sem og sérfræðings um tvítýngi, betri tölvukosti (t.d. spjaldtölvur) og aðgangi að sálfræðingi til ráðgjafar um leiðir.

Lokaorð

Eins og fram kemur í inngangi er nú litið svo á að teymiskennsla hafi verið innleidd í grunnskólunum í Borgarbyggð. Teymiskennslan er farin að skila umtalsverðum árangri. Hún hefur stuðlað að fjölbreyttari kennsluháttum, betri starfsanda og skólabrag. Þá virðist hafa skapast góð samstaða um teymiskennsluna og að þróa hana áfram. Í því felst að nýta enn betur þau tækifæri sem teymiskennsla býður.

Mikilvægt er að líta til helstu sóknarfæra. Þar virðast helstu tækifæri liggja í því að tengja betur saman almenna kennslu og stoðþjónustu, t.d. með aðkomu þroskaþjálfara í teymin (e. co-teaching). Áriðandi er að huga að því hvernig betur má koma til móts við nemendur með annað móðurmál en íslensku. Það er sá hópur sem kennarar hafa hvað mestar áhyggjur af. Margir kennarar hafa einnig nefnt annars vegar nemendur sem standa námslega illa og hins vegar þá sem búa yfir mikilli námsgetu. Áhugaverð áskorun er að leita leiða til að báðir þessir hópar fái oftari viðfangsefni við hæfi. Hér má vísa til yfirlits í þessari skýrslu yfir verkefni sem talin eru hafa hentað vel fyrir fjölbreytta nemendahópa. Í þessu sambandi má einnig vísa til þess að stefnt verður að því að endurskoða stefnu sveitarfélagsins um fjölmennigarlegt skóla- og frístundastarf.

Þá er ástæða til að líta til þess að bjóða nemendum oftari viðfangsefni sem gefa þeim kost á að taka meiri ábyrgð á eigin námi og glíma við verkefni á eigin áhugasviði. Nemendur eiga rétt á því að koma sjónarmiðum sínum á framfæri varðandi námsumhverfi, námstillöggun, fyrirkomulag skólastarfs og aðrar ákvarðanir sem snerta þá. Áriðandi er að huga að þörfum barna og ungmenna, áhugasviðum þeirra og löngunum og því mikilvægt að leggja sérstaka áherslu á að fanga sjónarmið þeirra. Raddir nemenda eiga að heyrast til að þeim finnist þeir vera hluti af heild og að þau geti haft áhrif með þátttöku í skólastarfi. Viðhorf kennara þurfa að vera opin og sveigjanleg gagnvart þeim fjölbreytta nemendahóp sem þeir hafa á sinni könnu. Það er ein grunnforsenda þess að geta skipulagt skólastarf sem tekur mið af fjölbreyttum bakgrunni og þörfum barna og ungmenna. Á næsta skólaári verður sérstök áhersla lögð á þennan þátt í verkefningu og fræðsla veitt til kennara og annars starfsfólks um þennan þátt. Bekkjarfundir eru fastur liður í starfi beggja skólanna – en festa verður nemendasamtöl betur í sessi.

Enn má nefna að hefja skipulega vinnu við að ná betur til heimilanna, efla samstarf við foreldra og styrkja sérstaklega sambandið við foreldra barna sem glíma við námsvanda. Segja má að það vilji gleymast að menntun barna á lögum samkvæmt að vera samvinnuverkefni skóla og heimila þar sem báðir aðilar bera ábyrgð. Lögð verður áhersla á virkt foreldrastarf í skólunum og mikilvægi bekkjatengla og hlutverk þeirra skilgreint betur. Þá er á dagskrá að efna til stuttra uppeldisnámskeiða/fræðslu og taka upp nemendastýrð foreldraviðtöl í báðum skólunum. Þá er stefnt að námefniskynningum fyrir foreldra þar sem nemendur verða í aðalhlutverkum.

Tilvísanir

Anna Magnea Hreinsdóttir. (2019). *Að tilheyrta, taka þátt og læra. Umsókn til Sprotasjóðs*.

Anna Magnea Hreinsdóttir og Ingvar Sigurgeirsson. (2019). *Innleiðing teymiskennslu: Samtal við kennara*. https://skolastofan.is/wp-content/uploads/2020/05/Samtal-vi%C3%B0-kennara-%C3%AD-apr%C3%AD-2019_loka.pdf

Elín Matthildur Kristinsdóttir. (2019). Búbblan – velferðarkennsla fléttuð inn í daglegt grunnskólastarf. *Skólaþræðir. Tímarit Samtaka áhugafólks um skólaþróun*. <https://skolathraedir.is/2019/12/09/bubblan-velferdarkennsla-flettud-inn-i-daglegt-grunnskolestarf/>

Guðrún Steinunn Guðbrandsdóttir og Signý Óskarsdóttir (2018). Iðn: Verknám á vinnustað. *Skólaþræðir. Tímarit Samtaka áhugafólks um skólaþróun*. <https://skolathraedir.is/2018/02/14/idn-verknam-a-vinnustad/>

Helga J. Svavarsdóttir. (2016). Þrjú áhugaverð verkefni í Hvanneyrardeild Grunnskóla Borgarfjarðar. *Skólaþræðir. Tímarit Samtaka áhugafólks um skólaþróun*. <https://skolathraedir.is/2016/12/08/thrju-ahugaverd-verkefni-i-hvanneyrardeild-grunnskola-borgarfjardar/>

Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir. (2017). Smiðjuhelgar í Grunnskóla Borgarfjarðar. *Skólaþræðir. Tímarit Samtaka áhugafólks um skólaþróun*. <https://skolathraedir.is/2017/05/29/smidjuhelgar-i-grunnskola-borgarfjardar/>

Ingvar Sigurgeirsson, Anna Magnea Hreinsdóttir, Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir og Ragnhildur Kristín Einarsdóttir. (2017). *Saman getum við meira: Innleiðing teymiskennslu í grunnskólanum í Borgarbyggð 2016–2017. Skýrsla um þróunarverkefni*. Mosfellsbær: Skólastofan slf – rannsóknir og ráðgjöf.

Ingvar Sigurgeirsson, Birna Hlín Guðjónsdóttir, Inga Margrét Skúladóttir og fleiri kennarar unglíngadeildar í Grunnskólanum í Borgarnesi. Draumalandið - Hefðbundið nám á unglíngastigi í Grunnskólanum í Borgarnesi brotið upp. *Skólaþræðir. Tímarit Samtaka áhugafólks um skólaþróun*. <https://skolathraedir.is/2020/04/20/draumalandid/>

Ingvar Sigurgeirsson og Anna Magnea Hreinsdóttir. (2018). *Saman getum við meira - samtalið er svo kraftmikið og mikilvægt Þróunarverkefni í grunnskólum Borgarbyggðar Lokaskýrsla til Sprotasjóðs*. <https://skolastofan.is/wp-content/uploads/2018/07/Saman-getum-vi%C3%B0-meira-Lokask%C3%BDrsla.pdf>

Kristín M. Valgarðsdóttir. (2016). Útvarp Óðal 101,3: Jólaútvarp nemenda í Grunnskólanum í Borgarnesi. *Skólaþræðir. Tímarit Samtaka áhugafólks um skólaþróun*. <https://skolathraedir.is/2016/12/10/utvarp-odal-1013-jolautvarp-nemenda-i-grunnskolanum-i-borgarnesi/>